

LA IMAGINACIÓ AL PODER

GIANNI RODARI I LES SEVES FILASTROCCHES

Quan es compleixen 100 anys del naixement i 40 de la mort del genial escriptor i pedagog Gianni Rodari, us oferim un recull gairebé inèdit de les seves *filastrocche*, barreja de contes i poemes curts inspirats en les cançons per a infants petits, que és un dels gèneres més originals que va conrear. I ho fem de la mà del cantant i també pedagog Toni Giménez, que en va adaptar i fins i tot musicar un bon grapat en la nostra llengua. Que en gaudiu!

TEXT: **TONI GIMÉNEZ**

IL·LUSTRACIÓ: **FRANCESCO MUSANTE i BRUNO MUNARI**

*De la vida, és un bon guia,
no perdre mai l'alegria
i esdevenir un pacifista diplomata
per fer de general assenyat.*
Gianni Rodari

Una persona que escriu frases com la que encapçala aquesta presentació ja ens mostra el seu esperit crític. Gianni Rodari, escriptor i mestre, es fa admirar per aquesta capacitat d'unir imaginació, fantasia i creativitat amb contingut de valors. Els seus contes, llibres i novel·les sempre tenen un rerefons educatiu i lúdic alhora: el binomi perfecte. Aprendre gaudint, madurar fruit. El vaig descobrir l'any 1977 quan estudiava la carrera universitària de mestre alhora que iniciava la meua professió de cantant-animador per a la mainada, i l'he donat a conèixer en multitud de cursets per a mestres al llarg de la meua carrera professional.

En aquest article hi trobareu divuit de les seves *filastrocche* (sis de les quals en forma de cançó), una mena de poemes curts, de tirallongues literàries. A més de ser un homenatge personal, pretenem donar-lo a conèixer més encara, tot remarquant aquest binomi imaginació-rerefons social i el seu interès perquè la literatura per a infants desvetlli encara més la capacitat imaginativa de l'infant, tot considerant-lo un ciutadà de ple dret. Rodari va ser (i és) un revolucionari de la literatura infantil, però també de la pedagogia del seu temps, realitzada enmig d'una dictadura que en va prohibir l'obra durant força temps. L'infant és considerat persona, abans que escolar, i es vetlla perquè desplegui totes les seves capacitats innates, especialment les relacionades amb l'expressió i l'art.

VISIÓ CRÍTICA DE LA VIDA

Imaginació desbordant, fantasia, humor, ironia, visió crítica de la vida, educació dels valors. La majoria de les seves obres i contes són una denúncia de la societat de consum i dels abusos de poder. Algunes idees pedagògiques que Rodari proposa són:

- L'adult hauria de fer-se reeducar constantment pels infants. Les solucions imaginatives dels nens i nenes van sempre per davant de les dels adults.
- Els contes ajuden els infants a entrar a la realitat per la finestra, en comptes de fer-ho per la porta. Això és fruit de l'ús de la imaginació.
- Cal anar amb compte amb la televisió, mai no sabem què aprèn un infant quan la mira.
- Si un adult juga amb un infant li ofereix la seva experiència i, per tant, l'infant pot anar més enllà amb la seva imaginació. Precisament per això als infants els agrada tenir l'adult com a company de joc. Es tracta de posar-se al servei de l'infant. Es juga amb ell i per a ell. Malauradament, són poques les vegades que l'adult té temps per jugar amb l'infant, tal com a aquest li agradaria, és a dir, amb dedicació i participació completa.
- Rodari donava molta importància als titelles. Coneixia un mestre que tenia un titella que era el mateix mestre en petit. La mainada es confiava més a aquest titella que no pas al mestre, i ell, veient i escoltant com hi jugava la mainada, aprenia dels seus propis defectes.
- Cal educar cap a l'optimisme i la confiança per afrontar la vida; maldar per la utopia.
- No són els contes de llops i personatges similars els que provoquen por, sinó la por que ja té l'infant dins seu que fa que la pugui exterioritzar a través d'aquests personatges. El llop és el «síntoma» que ens revela la por, no pas la seva causa.
- Si la lectura es dona en una situació creativa i feliç, el resultat serà el gust per llegir. Si, en canvi, és un exercici obligat, s'aprendrà la tècnica però no pas el gust. Sabrà llegir però només ho farà com una obligació. I el resultat serà refugiar-se en altres lectures (com el còmic, per exemple, que no ha estat «contaminat» per l'escola) o deixar de llegir.
- La imaginació és considerada encara, a les nostres escoles, com una parenta pobre, en comparació amb l'atenció o la memòria. Escoltar i memoritzar fan un escolar «còmode i modelable». Imaginació i fantasia són dos termes similars, però mentre que tothom pot imaginar (crear imatges), fantasiar ho fa qui és creatiu.
- Rodari tenia molt en compte dos principis educatius bàsics: que l'infant té una ment molt absorbent (concepte establert per Maria Montessori): ho xucla tot. I el pensament autònom de l'infant (concepte establert per Vigotski): l'infant pensa per ell mateix.

CONTES CURTS AMB MISSATGE A DINTRE

Hi havia una vegada un infant que va escriure la paraula cor amb q. La mestra li demanà si és que el cor estava malalt i li recomanà que fes una visita al metge. El metge li receptà vitamina C. El cor es posà bo i l'infant aprengué la lliçó, escrivint a partir d'aquell dia la paraula cor amb c.

No pots pesar amb metres quan fa la teva pell ni mesurar amb litres l'alçada d'un castell.

No pots comprar la sopa a fils per fer-te'n vestits; ni vendre per hectàrees els cigrons cuits. No pots confondre pesos ni mesures encara que s'hi confonen tant els grans com les criatures. En mesurar les persones també tu pots fallar i al més ric, guapo o fort massa valorar. Hi ha qui mesura el veí en funció del seu diner, però en les persones només compta l'amor que hom té.

CONTES CURTS O TIRALLONGUES («FILASTROCCHES»)

Escrits per Gianni Rodari. Traduits de l'italià per Grazia de Pieri. Adaptats al català per Toni Giménez

L'escola dels grans

(«La scuola dei grandi»)

També a l'escola els grans hi van, tots els dies de l'any. Una escola sense pupitres, sense bates grans ni petites. I quins problemes, pobrissons, resolde aquestes lliçons: «En aquest sou heu de fer entrar menjar, lloguer i vacances al mar». La lliçó és una veritable desgràcia: estudieu el compte de la farmàcia. Els deures: quants maldecaps! Els impostos cal que tingueu pagats!

Per fer una taula

(«Che cosa ci vuole»)

Per fer una taula cal tenir fusta.
Per fer la fusta cal tenir un arbre.
Per fer un arbre cal tenir la llavor.
Per fer la llavor cal tenir una fruita.
Per fer la fruita cal tenir una flor.
Per fer una taula cal tenir una flor.
Cal una flor per tenir fruita.
Cal una fruita per tenir un llavor.
Cal una llavor per tenir un arbre.
Cal un arbre per tenir fusta.
Cal tenir fusta per fer una taula.
Cal una flor per fer una taula.

Les armes de l'alegria

(«Le armi dell'alegria»)

Aquí hi ha les armes que més m'agraden:
La pistola que fa pum i bang sense fer forats ni sang.
El canó que no fa por, fet amb bales de cotó.
El fusell que no fa mal a cap mena d'animal.
Armes de l'alegria i el sarau!
Les altres llanceu-les, si us plau!

El cas d'un parèntesi

(«Il caso di una parentesi»)

Hi havia una vegada un parèntesi que es va deixar obert un alumne ximplet. Per culpa d'aquest fet va agafar un refredat que a cada minut feia un esternut. Passat el mal, va escriure amb so de pau: «Qui m'obri que em tanqui, si us plau».

Rotllana de tot el món

(«Girotondo di tutto il mondo»)

Tirallonga per a tots els infants, per als italians i per als catalans, per als russos i els anglesos, per als americans i els francesos, per a aquells negres com el carbó i per als vermells com un maó.
Per als grocs que viuen a la Xina, per als que treballen al camp o a la mina.
Per als que viuen al mig de les glaceres i per als que ho fan d'altres maneres.
Per a tots els nens i nenes que, agafats de les mans, fan una gran rotllana sobre paral·lels i meridians.

El pa

(«Il pane»)

Si fos fomer voldria coure un pa tan gran que atipés tota la gent que passa fam.
Un pa més gran que el sol.
D'aquest pa tothom en podrà menjar: a l'Índia, a Xile, els pobres, els vellets, els infants i els ocellets.
Serà una data per aprendre de memòria: Un dia sense fam! El dia més bonic de tota la història!

L'invent dels segells

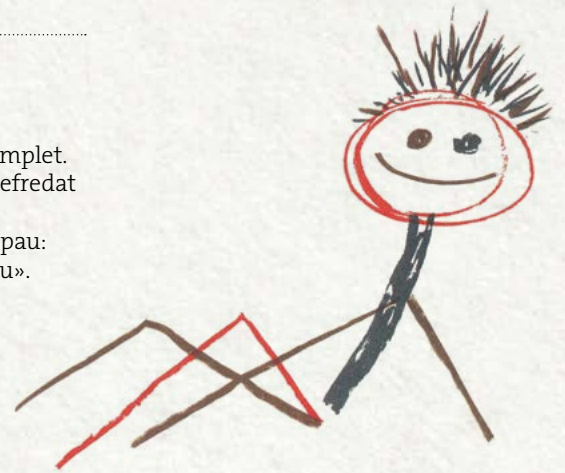
(«Invenzione dei francobolli»)

Com és que la goma dels segells la fan tan fada, amb gust de nap o bé de rave? Serien bons si el gust fos de nata o bé de crema o xocolata.
Quina passió els segells de meló!
Quina raresa el segells de maionesa!
Endavant amb qui inventi els de macarrons, els de flam o crema i els de torrons.

El planeta bruscolo

(«Il pianeta Bruscolo»)

El planeta Bruscolo aviat és vist, de tota la Via Làctia és el més petit. És gran (i és dir molt) com una tartana i el calendari dura una setmana: Dilluns és Reis; dimecres, Carnaval; Dissabte, Tots Sants, i diumenge, Nadal. Ara bé, i això és ben noble, tothom cobra paga doble.

CANÇONS

Els pescadors de guissona

(«*Quanti pesci ci sono nel mare?*»)

Lletra de Gianni Rodari,
adaptada al català per Àlvar Valls
Música de Toni Giménez

1. Tres pescadors de Guissona discutiren llarga estona per poder arribar a esbrinar quants de peixos, quants de peixos, per poder arribar a esbrinar quants de peixos hi ha al mar.
2. Diu el primer: n'hi ha roves sense comptar les anxoves. Diu el segon: n'hi ha piles sense comptar, sense comptar, diu el segon: n'hi ha a piles sense comptar les anguiles.
3. El tercer fa: milions sense comptar-hi els salmons, sense haver-s'ho proposat deien tots, deien tots, sense haver-s'ho proposat deien tots la veritat.

La cançó del vellet de Bagdad

(«*I viaggi di Pulcinella*»)

Lletra de Gianni Rodari,
adaptada al català per Àlvar Valls
Música de Toni Giménez

Vet aquí que un bon vellet passejava per Bagdad i ja som a la meitat. Traginava un paquetet de pa, nous i codonyat i aquest conte s'ha acabat. I aquest conte s'ha acabat.

La laila al món ha arribat

Lletra de Gianni Rodari,
adaptada al català per Àlvar Valls
Música de Toni Giménez

La Laila al món ha arribat. Esperava un món joliu, ben just, ben sa i ben viu. I què és el que ha trobat? Un món lleig i capgirat que no sap d'on ve ni on va. Un món lleig i capgirat que fa pena de mirar. (Parlat: no et conformis amb mirar-lo i afanya't, afanya't, Laila, a redreçar-lo!)

Tres botons

Lletra de Toni Giménez
sobre el conte de Gianni Rodari
«*La casa di Tre Bottoni*»
Música de Toni Giménez

1. Tres Botons era un fuster que no tenia diners, va voler canviar de país per a fer-se un paradís. Es va fer un carro petit, xic, polit i gens guarnit.
2. Només hi cabia ell, el ribot i un xic martell. Una nit enmig del bosc llampegava i feia trons, sentí que algú el demanà i aixopluc li va donar.
3. Durant tota aquella nit molta gent hi va fer nit, també el rei amb un cavall i una dona fent badalls. Aquell carro era petit però de gent n'era farcit.
4. El rei s'ho va preguntar i al final es va contestar: «Aquest carro ple de gent ha estat fent amb sentiment i amb un cor gran com un sol, fem camí i no passeu dol!»

Un que n'eren vuit

Lletra de Xesco Boix sobre el conte «*Un que n'eren set*» de Gianni Rodari
Música de Toni Giménez

He conegut un nen que alhora eren vuit nens:
Paolo era romà, la Roma del Vaticà.
Jean era parisenc, esprimatxat i escardalenc.
Iu era de Xangai; no t'hi amoïnis, això rai!
Jimmy era de Nova York, vatua el món quin port!
Kurt era alemany, no us penseu que era capsigrany.
Juri era de Moscou; ai, que lluny del meu Masnou!
Pau era català: pa amb tomàquet i seques, oïdà!
Mali era africà; ai, pobret quin tros de pa!
Vuit són els nens, que ara ja s'han fet grans;
nois que volen fer un món millor, no volen fer-se la guerra,
sabeu per què?... Perquè tots vuit són un home sol.

Nota: trobareu aquestes sis cançons publicades per l'autor en diversos dels seus discos, i també enregistrades en format vídeo al Youtube.

Post scriptum
**Hem arribat al final
i Rodari ha estat genial;
ell ho ha fet possible:
escrivint era infal·lible!**

UN «NOBEL» DE LITERATURA INFANTIL

Gianni Rodari va néixer a Omegna, província de Novara, el 23 d'octubre de 1920, i va morir a Roma, el 14 d'abril de 1980. Va estudiar magisteri i exercí de mestre, al servei de la renovació educativa. Fou també periodista, fundant i dirigint diverses publicacions, tant per a infants com per a joves i adults, i va ser director d'una col·lecció de llibres d'educació. Durant la II Guerra Mundial participà a la resistència italiana i, acabada la guerra, s'afilià al partit comunista. Li agradava molt la música, va estudiar tres anys de violí.

Començà a escriure per a infants l'any 1950 amb el llibre *Il libro delle filastrocche*. Escriví contes, poemes (*filastrocche*) i novel·les. A més de molts altres premis, l'any 1970 va rebre el Hans Christian Andersen (considerat el Nobel de la literatura infantil i juvenil) en reconeixement a tota la seva obra i tasca.

Va venir alguna vegada a casa nostra a impartir algun cursset per a mestres. Tota la seva immensa obra s'ha traduït, tant al català com al castellà. No ha tingut continuadors concrets malgrat que hagi creat escola. El seu llibre *Gramàtica de la fantasia* (*Grammatica della fantasia*) és una obra cabdal, tant per al professional de l'educació com per al contacontes, sobre l'art d'explicar i crear històries, contes i narracions. Una de les seves obres estrella és *Contes per telèfon* (*Favole al telefono*). És considerat un dels millors escriptors de literatura infantil i juvenil d'arreu i de tots els temps i el millor escriptor per a infants que ha donat Itàlia.

TONI GIMÉNEZ I FAJARDO és cantant professional per a públic infantil i familiar, músic i compositor, des del 1977, alhora que cantant de *folk* per a adults. Doctor en Pedagogia, graduat en magisteri i titulat en direcció del lleure. Ha realitzat 4.000 actuacions, ha impartit 400 cursets i ha publicat més de 200 obres (143 discos i 66 llibres). // CONTACTE: tonigimenezfajardo@gmail.com // MÉS INFO: www.tonigimenez.cat

Aquest text és un extracte de l'article «Literatura axiològica per a infants: homenatge a Gianni Rodari» publicat a la revista *Ars Brevis* el 2017. Agraïm a l'autor les facilitats per publicar-lo.

FRANCESCO MUSANTE: *Come in una filastrocca di Gianni Rodari*. Serigrafia. L'artista italià fa de la imaginació, la fantasia i la poesia la primera matèria de la seva obra. D'un caire oníric i un punt naïf, no és estrany que s'hagi sentit atret per l'obra de Rodari, a qui ha dedicat diversos dels seus treballs. Musante ha donat a *Viure en família* l'autorització expressa per a la seva reproducció. D'aquesta serigrafia se n'han fet 250 còpies numerades. Si en voleu adquirir una de signada per l'autor, podeu demanar-la a la seva web officinadellafantasia.com

BRUNO MUNARI va ser un artista inclassificable, lligat, igual que Gianni Rodari, als moviments italians de renovació pedagògica. Les Il·lustracions han estat cedides gentilmente per l'Editorial Estrella Polar, i corresponen al llibre *Tirallongues del Cel i la Terra*, on es recullen diverses de les "filastrocche" de Gianni Rodari. En la mateixa editorial trobem *Contes escrits a màquina*, *Contes de la fantasia* i *Contes i fantasticontes*, a més de l'essencial obra per a adults *Gramàtica de la fantasia*. // MÉS INFO: grup62.cat